

۱۶۳۴۴۰۹

شرح مشکلات دیوان سنایی (بغات، تعبیرات و اصطلاحات)

تألیف:

فرحناز احمدی

(مدرس آموزش و پرورش)

۹۳۳۳۶۲۱

سرشناسه	: احمدی، فرحناز - ۱۳۳۹
عنوان و نام پدیدآور	: شرح مشکلات دیوان سنایی (لغات، تعبیرات و اصطلاحات) / تألیف فرحناز احمدی.
مشخصات نشر	: تهران : پادینا، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	: ۳۱۶ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۲۲-۶۱۶۱-۰۵-۳
وضعیت فهرست نویسی	: فیفا
یادداشت	: واژه‌نامه.
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: سنایی، مجدودبن آدم، ۴۴۷۳ - ۵۲۵ ق. دیوان -- کشف‌اللغات
موضوع	: سنایی، مجدودبن آدم، ۴۴۷۳ - ۵۲۵ ق. دیوان -- واژه‌نامه‌ها
رده بندی کتبی	: ۱۳۹۸ الف ۳۱۲ / ۴۹۵۴ PIR
رده بندی دیوب	: ۲۳ / ۱۱
شماره کتابشناسی	: ۵۲۲۰۳۱۱

شرح مشکلات دیوان سنایی

(لغات، تعبیرات و اصطلاحات)

مؤلف

فرحناز احمدی

شابک: ۹۷۸-۶۲۱-۶۱۶۱-۰۵-۳

انتشارات پادینا

شمارگان: ۲۰۰ جلد نوبت چاپ: تهران، آذر ۱۳۹۸

چاپ و صحافی: چاپ و نشر پادینا

قیمت: ۶۰۰۰۰ تومان

تلفن: ۷۷۴۲۱۷۵۷ (۰۲۱) همراه: ۰۹۰۲۵۰۸۸۳۸۱

padina.pub@gmail.com

www.padinapub.com

فهرست مندرجات

عنوان	شماره صفحه
پیشگفتار.....	۱
فهرست نشانه‌های اختصاری.....	۴
شرح احوال و آثار و سبک سنایی.....	۵
بخش اول: غزلیات (نظم، نغز، اصطلاحات).....	۱۵
بخش دوم: قصاید (لغات، تعبيرات، اصطلاحات).....	۱۰۳
فهرست الفبایی آیات قرآن.....	۲۷۷
اعلام عام.....	۲۸۱
کتاب نامه.....	۳۱۳

پیشگفتار:

ای خدا ای فضل تو حاجت روا
با تو یاد هیچکس نبود روا
قطره ای علم است اندر جان من
وارهانش از هوا وز خاک تن

کتاب حاضر شرح یا فرهنگی است شامل لغات، تعبیرات و اصطلاحات دشوار دیوان حکیم سنایی غزنوی.

دیوان حکیم سنایی، به نقل از تقی الدین کاشانی در تذکره خلاصه الاشعار از سی هزار بیت زیادت است. مجموع حقایق و معارف و مواعظ و نصایح او مشتمل بر قصاید و غزل و قطعه و رباعی و مسمط و ترجیع بند و ترکیب بند.

با ملاحظه دیوان سنایی معلوم می شود قصاید وی جز آن ها که در ایام جوانی در مدح اشخاص گفته بقیه در پند، مواعظ و اشعار اخلاقی و فلسفی و مذهبی و مدح رسول (ص) و بزرگان دین و قطعات عبرت آموز است و نظر اصلی شاعر بحث و استدلال در مسائل دینی و دعوت به ایمان و معنویت و تحریر بر اعراض از آرایش بزخارف دنیوی و تقوی و ریاضت و ترک ظواهر و توجه به باطن و اندرون است.

دیوان سنایی شامل قصایدی در مدحیات، زهدیات و قاضیات است، که قسمت مهم دیوان را تشکیل می دهد. بعلاوه شامل ترکیب بند، ترجیع بند، مسمط و غزل، قطعه و رباعی است.

دیوان سنایی تا کنون چند بار در ایران و هند به چاپ رسیده است، که در سال ۱۲۷۴ در تهران با خط نستعلیق و چاپ سنگی که نسبت به نسخه های خطی جامع تر است و ابیات آن در حدود ۱۱ هزار بیت است و این نسخه اساس کار دیوان سنایی از مدرس رضوی است و در نسخه دیگر شوال ۱۳۳۸ در بمبئی که آن چاپ بسیار مغلوط و عدد ابیانش تقریباً ۸ هزار بیت است و بار دیگر بوسیله مؤسسه امیر کبیر و شرکت طبع کتاب به چاپ رسیده است. پژوهش حاضر با عنوان شرح مشکلات دیوان حکیم سنایی غزنوی (لغات، تعبیرات و اصطلاحات) شامل دو بخش است:

نخستین بخش آن به غزلیات اختصاص دارد و در ذیل هر لغت یا اصطلاح دشوار بعد از معنی و توضیح لازم شاهد مورد نظر آمده است.

بخش دوم: این بخش نیز همانند بخش اول ابتدا لغت مشکل شرح داده شده سپس بیت مورد نظر از دیوان حکم سنایی آورده شده است.

- لازم به ذکر است که در نسخه ها و ابیات الحاقی، کوچکترین تغییری در رسم الخط نداده ام. و نیز به ضرورت شاهی از دیگر سرایندگان برجسته ی ادب فارس آمده است.

- معنی و اثر واژه ها و تعبیر عمدتاً از متون و منابع معتبر استخراج شده است.

- فهرست مطالب و پیشگفتار در ابتدای کتاب آورده شده است فهرست آیات قرآن کریم، اعلام عام الفبا، و کتاب نامه در پایان کتاب آمده است.

- عربیهای متن را به تمامی و با دقت اعراب گذاری نموده ام.

- علائم اختصاری بکار رفته در کتاب همگی مطابق عرف اهل فن است. همچون ص (صفحه)، س (سطر)، ف (فارسی) و...

- مرجع اصلی، دیوان حکیم سنایی غزنوی، به تصحیح مدرس رضوی است و در مواردی هم از دیوان حکیم با مقدمه بدیع الزمان فروزان فر، به اهتمام پرویز بابائی استفاده کرده است.

- هویت های دستوری مندرج در این کتاب (فرهنگ) عبارتند از:

اسم، اسم مصدر، اسم خاص، اسم مرکب، اسم مفعول، اسم فاعل، مصدر، حاصل مصدر، مصدر مرکب، صفت، صفت نسبی، صفت مرکب، نعت فاعلی مرکب، نعت مفعولی و علامت های جمع فارسی که در جدول نشانه های اختصاری آمده است.

- روش بکار رفته برای انجام این کتاب تحلیلی و روش گردآوری اطلاعات کتابخانه ای بوده و ابزار گردآوری اطلاعات نیز از طریق فیش برداری است.

- پرسش اصلی کتاب دیوان حکیم سنایی در زمینه لغات، تعبیرات و اصطلاحات چه دشواری هایی دارد؟ پاسخ بدین پرسش یعنی شرح لغات، اصطلاحات و تعبیرات سنایی در قصیده و غزل، زمینه کار نگارنده در این کتاب بوده است.

حوزه های بکار برده شده در این کتاب شامل این عنوان هاست:

۱- آیات قرآن و احادیث و امثال عربی.

- ۲- لغات و اصطلاحات دشوار فارسی، عربی، ترکی و ...
 - ۳- لغات و اصطلاحات عرفان و تصوف.
 - ۴- اصطلاحات نرد، شطرنج و قمار.
 - ۵- موسیقی ایرانی و اصطلاحات نجوم.
 - ۶- لغاتی که حکیم در مورد عقل کل، عقل جزء، نفس کلی و نفس جزئی و عوامل موثر در ترکیب وجودی انسان در دیوان ارزشمند خود آورده است.
 - ۷- شرح قصص از لغات دشوار طبی و پزشکی قدیم.
 - ۸- اسامی خاص، مکان‌های مختلف جغرافیایی، نام‌های پرندگان، مرغان و حیوانات متعدد که در این کتاب سامد لای، را به خود اختصاص داده است.
 - ۹- شرح و توضیح کلمات خاص دیوان حکیم سنایی غزنوی.
- استفاده و بکارگیری ابیات دکتر ابندگان ادب فارسی نظیر مولانا، حافظ، فردوسی، سعدی، ناصر خسرو و ... علاوه بر غنی کردن پژوهش حاضر، به خوانندگان عزیز نیز یاری می‌رساند تا شواهدی بیشتر در مورد اصطلاحات مورد نظر آنان به دست دهد.
- از هدفهای نگارنده در این کتاب می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:
- هدفهای علمی، کاربردی، ضرورت‌های خاص انجام محقق کتاب خانه ها، دانشگاهها، موسسات تحقیقاتی و ... و لغات و تعابیری که برای پژوهندگان و دوست داران ادب فارسی مبهم و دشوار به نظر می‌رسید معنی شده است.
- و در خاتمه، کتاب را به پدر و مادرم - مریانی مهربان - که جوهره‌ی وجود من و این مایه‌ی اندک از دریای علم نتیجه‌ی حضانت و تربیت آنهاست تقدیم می‌کنم.

فرحناز احمدی

تهران فروردین ۱۳۹۰